

ÇUKUR OVADA

MEMLEKET

On beş günde bir çıkar

Yıl : 1 _____ Sayı : 4— 17

15 Ağustos 1929

Aşık Sezrani

Mazide Adana

Zekâ Enmüzeçleri

Silifkede poyraz (Şiir)

Bozlaklar

Türkün süngüsü (Siir)

Tarihi fıkralar

Yahudi fıkraları

İsmail Habip

Sevük Tekin

Eyup Hamdi

M. Sami

A. Rıza

Hamai Gökalp

Fiati 10 kuruştur .

Selânik Bankası

Rubu asırlık
Türk Anonim Şirketi

Merkezi : İstanbul

Şubeleri : Adana , Mersin , Samsun , İzmir , İstanbul , Galata ,
Selânik , Kavala

Tasarruf sandığı

Yüzde beş faiz verir

Kambiyo muamelâtı pek vasidir

Telgraf adresi : SALONİKBANK

Hilâl kırtasiye
mağazası

Saat kulesi dibinde

Bedri beyin kütüphanesi

Her nevi kırtasiye levazımı ile her çeşit kitabı
orada bulursunuz

İsmail Habip beyin

“ Teceddüt edebiyatı ,, tarihile

Neler dediler ?

namındaki kitap orada satılır

Nushası: 10 k.

ÇUKUROVADA

İdarehanesi

6 Aylık: 130 k.
1 seelik: 240 k.

MEMLEKEL

Adana Muallimler
birliğinde dairi
mhsusa

Adana mintaka maarif emniğinin himayesinde
On beş günde bir çıkar

Sayı: 4 — 17

15 Ağustos 1929

Yıl: 1

Halk şairleri tetebbülerindeu :

Aşık seyranî

—4—

Şiirlerinin kıymeti

—2—

« Enfüsi » şiirleri

Aşık Seyraninin asıl şairliğini onun enfüsi şiirlerinde görüyoruz . Zaten asıl şiir de budur . Heyecan sıcaklıktır , ruhu ısıtan da heyecandır . Şair denen mahlûk ruhunda heyecanın işte o sıcaklığını duyan , ve onu kelimelerden dizilmiş mısralara yükleterek başka ruhlarla duyurabilenlerdir . Şiir evvelâ titremek , sonra titretmektir , ikincisi olmazsa şiir meşimede erimiş bir nevzat gibi nabut , birincisi olmazsa şiir ancak nazım şekline bürünmüş kuru bir terennümdür .

Halk şairlerimiz içinde hem duyan ve titreyen kabiliyet , hem duyuran ve titreten kudret itibariyle Seyrani birinci safda geliyor :

Aferin ey çeşmim yaşı
Yar yoluna akışın var .
Cennetten mi çıktın acep
Tavus gibi nakışın var !

*
**

Erdin güzellik çağına

Bağladım zülfün bağına
Bizi hüsnün ayağına
Nal mih gibi çakışın var !

*
**

Güzellerin çok gencisin
Seyraniye birincisin
Aşk ipine zevk incisin
Güzel delüp takışın var !

Şiirde "ritim,, denilen "deruni ahenk,, işte buna denir . "Türk şairi,, " Milli şair " gibi unvanlar alanlar ve rubu asır türkçe şiir yazarlar var ki bir asır evvel yazılmış bu şiirdeki Türk sesinin ahengine bütün hayatlarıca eremediler . Hece vezni ne sade türkçe,ne,,takti ,, dir , bir şiirde vezin , kelime , tatki ... bunlar tıştır , kabuktur , asıl şiir o tışın ve o kabuğun içinde ve özündedir , o içerde bir sestir , o yalnız hançerenin sesi değil ruhun sesidir , vezin ve takti , bunlar musikide yalnız hançereden çıkan sadalara benzer ,

o sadalar cansız birer hava daldır , hançereye ruhun sesi de geldiği zamandır ki o sada bir terennüm olur . Şu koşmadaki lâübalı , rindane , teklifsiz ... fakat tabii, fakat seyyal, fakat berrak edaya bakınız :

Aşkın arısına düşürme talaş
İster isen benden bal , kara
güzlü
Muhabbet istersen semtime
dolaş
İstemezsen gamde kal , kara
gözlüm

*
*
*

Yükseklerde taşkın esme yel
gibi
Bulandırma Seyraniyi sel gibi
Haddeden çekilmiş demir tel
gibi
Çek beni bağrına çal , kara
gözlüm !

Vakıa Seyrani de arasına fikri şiirler yazar , bazan onu bir nasih vaziyeti almış görüyoruz :

Örtülmüş açma açığı örtme
Er isen Seyrani bir can ürkütme
Hasisin bahilin gayretin gütmeye
Sonradan görmüşten alma
emanet

Bazen emiyane hikmet furuşluklar bile yapar :

Sadıruzam etsen eğer seyisi
Ölmüş eşek arar nalı sökecek!

Bazı kerre de basit iki mısra içinde kuvetli bir fikir tefsif etmeyi bilir :

merdin eşığının taşı
Kuş tüyünden döşek olur .

Bazı fikirleri de vardır ki hisle karışıktır ;

Getirseler yüz bin Ferhat bir
yere

Bir namerdin taş bağırın de-
lemez.

Bize istikbalin kıymeti hakkında düstur olabilecek sözlerde söyler :

Evvelin düşünme ahirin düşün
Gelmişlere nisbet gelecek üstün

Fikir gibi görünen öyle şiirleri de vardır ki hakikatta kalepten çıkmadır . Fikir orada bir gaze gibi kalbi örter , fakat o gazenin şeffaflığı altın da titreyen kalbi görebiliriz :

Ara bul şem'anı yak ta
Su gibi engine akta
Ne tırnak idim ayakta
Ne taş gibi serde idim .

§

Ne martıyım bahre daldım
Ne gemi ummana saldım
Ne er gibi anret aldım
Ne zen gibi yerde idim !

Fikrin kalbe inmesi fikrin derinleşmesi demektir . Fikir ancak derinleşiyorsa şiir oluyor . Fikirsiz his dumandır , şekil veremeyiz , hissiz fikir kurudur , beğenmeyiz . Fakat hisden öz alan fikir , o zaman bakınız ne güzel oluyor :

Bozmak mümkün ise aklım
bikrini
Boz da bakir iken dul gönder
beni !

§

Toprağın Habili kabul ettiği
Şüphesiz yüzünün yumşaklığından !

§

Kemin kemliğinden bize ne
keder
Eyiler evliğin başa kakıyor !

Bazan da en derin fikri en sathi gibi söyleyiveririz . "Sch-

li mümteni " denen bu eda
bir kudrettir.Bakınız koca Sey-
rani bize faniliği ne kadar te-
kellüfsüzce,fakat ne kadar muh-
kem anlatıveriyor :

Rızka sebep olan türap
Gözlerine dolar bir gün !

§

Taş çarhile dönmez olur
Hep kesilir sular bir gün !

§

Ecel kollarını boyuna
Habersizce dolar bir gün !

Bunlar hep güzel, fakat asıl
aşk ve elem , inleyiş ve seviş,
Seyraninin asıl irtihat işte bu-
radadır . Zazten şiirin en necip
mayası da o değil mi ? Hangi
elemsiz şair derinleşebili , ve
hangi sevgisiz yürek şiire ere-
bildi ? Şiir ki bir yükseliştir ,
fakat oraya muhabbetten nes-
cedilmiş bir merdivenle çıkı-
lıyor . Seyraniyi saz çalarken
görünce bil ki onun eli-
nde iki saz vardır,biri o gör-
düğün ve tellerinden çıkan sa-
dayı dinlediğin maddi saz , fa-
kat o bunu dinlemez , onun
dinlediği söz senin görmediğin
fakat onun eşittiği aşkın sazıdır:

Elimde çaldığım sazı dinle-
mem
Aşkım sazı verir türlü hal bana!

Her şey fanî , her şey de-
ğişiyor , fakat aşk baki , aşkın
kudreti her şeye rağmen ayak-
tadır , mini mini bir beyt için-
de bunu ne güzel anlatıyor :

Aşkın iğnesile dikilen dikiş
Kıyamete kadar sökülmez imiş!

meşhur „mansur“Allahı ken-
dinde görmüş , „Enelhak„ de-
miş , asılmış, Seyrani ise hakkı
kendinde değil sevgilisinde gö-
rüyor

Padisahı aşka olalı nedim
Çilehane oldu meskeni kadim
„Enelhak„demedin „entelhak„
dedim
melâmet darında asdırdın beni!

Âh , aşkın kudreti , şahı-
kalara da çıkarır , uçurumlara
da atar :

Bazan kartal gibi sarpta uçur-
dun
Bir vakit serçeye pusdurdun
bini !

maşukalar ki narin birer aciz
dir , fakat aşk onlara ne hu-
dutsuz bir kudret veriyor :

İbrişimden nazik sandığım gü-
zel
meğer pulat gibi bükülmez
imiş !

Fakat aşk bir oyuncak de-
ğil , o yakıcı bir azaptır :

Aşkımın şiddeti narına nisbet
Cehennem ateşi nar değil bana

Bu derde çare ? Çare hep
yine derdi verenlerin elinde :

Tanrım emretmese güzel gül-
lere
müsaahher olur mu hare sev-
diğim ?

Dertli Seyraninin derdine sen-
siz

Hak bilir bulunmaz çare sev-
diğim !

O yarinin ismini bile hafız-
asına değil sinesine gömer :

Muhabbet bir yana , ben de
bir yana
Güzel sevmek zarar değil di-
nime

Yarin ismin aldım dilden dile
ben
sürüklerim gömmek için si-
neme !

Bazan da yarine beddua et-

mek zaruretinde kalır , fakat yaptığı bu beddua bile yine şairanedir :

Olsa da göğden beyaz kar gibi
Ahım kaba yeldir kara doğrusu !

İnsanda sevgi olmasa her şey ne kadar ters görünürdü :

Gönül sevmediktenkeri
kız olsa da dul görünür !

Hakikî aşklar bir umman ise o ummanları mutlaka elem ruzgârları dalgalandırır . seyraninin ruhunda da coşan bir şey varsa o elemdir :

Seyrani , gam deresinden
Cuş eyledi selim benim

Zaten hayatı da hep elem , hep mihnet dolu değil mi ? Pişkin ruhlar ancak dert ve elem alevleriyle o ergin hale gelmiyor mu ?

Dizgin etsem gönül atın
Geçer göğün yedi katın
Yalan dünya maslahatın
Kâh bitmez kâh biter çektim

**

Seyrani bilmem mert midir?
Yoksa cana cömert midir?
„Eyyub „ un derdi dert midir?
Ben ondan besbeter çektim !

Şair bize çok güzel bir koşma ile bahtını tasvir ediyor . Şair „Dertli „ nin divanında da böye ! i manzume var. Yalnız kafiye ve redifleri müsterektir. Anlaşılan yekdiğerile muasır olan bu iki meşhur halk ve saz şairinden biri diğerine nazire yaptı . Dertlinin o manzumisi mecmuamızın 9 zuncu nüshasında münderiştir , buraya da Seyraninin şirini dercediyoruz . İkisinin mukayesesin-

den anlaşılacaktır ki Seyraninin manzumesi daha güzeldir :

Nice defterlerden isimim sil-
dirdin
Gelmedi sesinden ses , kara
bahtım !
Bahtın gemisinde yelken yok
bildin
Durma lodos gibi es kara bah-
tım !

**

Âlem yıkıcıdır yoktur yapıcı
Kimi cellât olmuş , kimi ka-
pıcı
Ezel geymesiz iken mestî pa-
bucu
Verdirdin çarığa mes kara
bantım !

**

Ağır meclislerde sıkılmaz iken
Mengeneye versen bükülmez
iken
Seyrani aslana yıkılmaz iken
Dedirdin tilkiye pes kara bah-
tım !

Seyraninin en güzel bir manzumisini de dercederek bu yazılara nihayet veriyoruz . Bu küçük manzume engin bir kıymettir. Sadelik , safvet , ahenk, tasavvuf , vecit ... Bütün bunlardan yuğrulan bu dilber şiir bize Seyraninin ruhundaki berrak coşkunluğu bir ayna gibi aksettirmektedir :

Hak yoluna gidenlerin
Asa olsam ellerine
Er pir vasfı edentlerin
Kurban olsam dillerine

**

Bir üstada olsam çırak
Bir olurdu yakın ırak
Yapsatar kemiğim tarak
Yar zülfünün tellerine

**

Yönüm hakka döndürseler

Cenubi Anadolu tarihinden yapraklar:

1

Mazide Adana

13

Osmanlı saltanatı zamanı

— 2 —

Osmanlı saltanatı zamanında
Adananın tarihlerde arasına
zikredilmesinin en büyük se-
bebi haç yolu meselesinden

Kemiğimi kavursalar
Harman gibi savursalar
Muhabbetin yellere

*
*

Torunuyuz bir dedenin
Tohnuyuz bir bedenin
Münkir ile cengedenin
Silâh olsam bellerine

*
*
*

Seyrani kaldır parmağın
Vaktür hakka durmağın
Deryaya akan ırmağın
Katra olsam sellerine .

seyrani altmış küsur sene
yağadı ve altmış küsur sene
evvel bu dünyaya gözlerini ka-
padı , sazının tellerinden çıkan
nağmeler de onun gibi faniydi,
uçtu gitti , fakat kalbiyle fik-
rini birleştirerek yarattığı şiir-
ler ... Bunlar ●ruhtan sıcak
olarak çıkmıştı , hâla sıcak
olarak ruhlarımızı ısıtıyor , ve
nihayete kadar da o sıcaklıkla
ısıtıp gidecek . Hakikaten
doğru :

“ Baki kalan bu kubbede
bir hoş sada imiş ”

— Bitti —

i. Habip

ileri gelirdi, malûmdur ki Ada-
na kara haç yolunun güzargâ-
hındadır . Bu yolun en tehli-
keli yeri de “ Payas ” tır . o
havaliye hakim olanlar haç yo-
lunada hâkim oluyor, onların ten-
kili için de en yakın olan Adana
memur ediliyor , bu suretle
tarihlerimizde Adana isminin
geçtiğini görüyoruz !

Birinci Mahmut zamanında-
yız . Hicri 1166 sıraları . Ali
Aziz namında biri Payasta mü-
teveli bulunuyor . İşi çalmına
getirerek sancak beyliğini istilâ
eyliyor . Hacılar böyle bir tü-
redinin hakim olduğu yerden
nasıl emniyetle geçerler? Devlet
bunun tedibi için kuvvetler
gönderdi . Herif tenkil de edil-
di , azlolundu , başka bir san-
cak beyliğine tahvil eylediler .
Bunlar hep iyi . Lâkin Ali Aziz
badema padişahın fermanını
dinliyeceğini temin eyleyince
yine yerinde ipka edildi .

Halbuki huylu huylundan
geçer mi ? Adamcağız tekrar
eski halinde devama başladı .
Hacıları taciz ediyor . Onlardan
müruriye alıyor , istediği reza-
leti yapıyordu . Hacılar yine
şikayete başladılar . Adana bey-
ler beyisi “Rüşvan zade” bunu
İstanbul'a bildirdi . Ali Aziz
derdest etti . İstanbul'a gönder-
di . Orada idam olundu . (1)

§

Saltanat devrinde , eyalet

valilikleri dama taşı gibi oynarlar , çok defa bir valinin bir kaç eyalet ve sancak beyliği değiştirdiği olurdu 1166 da Adana eyaletinde Rüşvan zadenin vali olduğunu demiu görmüştük . tarihlerde aynı senenin tevcihat havadiside 1166 da sabıkan İçel sancağı mutasarrıfı olan vezir Çilek Mehmet paşanın Adana eyaletine tayin olduğu , Adanadaki vezir küçük Mustafa paşanın da İçel sancağına naklolunduğu bildirilmektedir .

Demek ki bir sene içinde Adanada üç vali ismi görüyoruz . (2)

1167 dede Adana eyalet valiliğine sabıkan Karaman valisi bulunan Şehsüvar zade vezir Mustafa paşanın tayin olduğu kaydediliyor . Bu paşa aynı sene içinde karaman ve Dıyarbekir eyaletine tayin olunmuş , oradan Van eyaletine nakledilmiş , oradan Adanaya gönderilmiştir . (3)

Bu tarihlerden on sene sonra , 1176 sıralarında yani üçüncü mustafa devrindeyiz : Adanada Salih paşa namında biri validir . Bu Salih paşa merhum çeteci vezir Abdullah paşanın kâhyası idi . Abdullah paşaya anlaşılın çeteleri kahretmekte ki dirayetine binaen o ünvan verilmişti . kâhyası Salih vezirin dairesini gayet iyi idare ediyordu . Paşa vefat edince bu kâhyayı “ zümrei miri mirana ithal ” ettiler . Yani kendisine pašalık verdiler ve adanaya vali yaptılar .

Sadrazam meşhur Rağıp paşa yedi sanelik sadâretinden sonra vefat edince yerine geçen Hamza prşa yedi ay bile sadâret yapamadı , azlolundu . Ye-

rine Halepte vali bulunan sadrı esbak Mustafa paşa tayin edildi. Müjdeyi alınca debdebe ile Halepten hareket etti . Tabii Adanadan geçecek . adana valisi Salih paşa yeni sadrı azamı istikbal , ve kendisine fevkalâde hürmet etti. Lâkin sadrı azam ona tazir eyledi .

Dedi ki :

— Sen eskiden meşhur bir zattın . Çeteci Abdullah paşa senin tedbirlerin sayesinde ki vüzera arasında memduh olmuştu , halbuki şimdi elinden bir şey gelmez bir amelemanda gibi Adanada ikamet edüp duruyorsun !

Salih paşa anlaşılın oldukça zekidir . Cevap verir :

— Evet öyle , aynı dediğiniz gibi , lâkin sebebi şu : eskiden vezir Abdullah paşa gibi istinadgâhım vardı . Ona güvenirim , en büyük işleri yapardım . Fakat şimdi kime güveneyimde yapayım ? Zati Devletiniz bana hamî olunuz , daima muzaaheretinizi vadediniz , bunun delili olarak da uhdeme vezaret tevcih ettirirsiniz , o zaman görürsünüz ki :

“ Ben yine ol merdi çalâkim ki namım söylenir ” mantukunca ne olduğum meydana çıkar .

Sadrazam bu cevaptan memnun olur . Muzaheret vadeder, İstanbula gelince Salih paşaya derhal vezaret rütbesi çıkartır . (4)

* * *

Yine üçüncü Mustafa zamundayız . Amamos geçitlerine , Payas havalisine , Adana civarlarına kadar “ küçük Ali ” namında bir derebeyi hükümfer-

ma olmağa başladı . kendine mahsus bir hükümet kurdu . Bilân dağında müstahkem bir şatosu var . Ormanlar içinde , havası saf , zapt müşkil bir şato ki küçük Ali burada padişahın gönderdiği fermanları yırtıyor , üzerine sevk edilen paşaları mağlup ediyor , izni olmadan kimse Amanos dağlarını geçemiyordu . Nihayet Adana paşası „ Karaca „ mühim bir kuvvetle küçük Alinin üzerine yürüdü . onu muhasara ve tenkil etti . Lâkin bu sefer de „ karaca „ istiklâlini ilân eyledi . (5)

* *

küçük Aliden sonra yerine oğlu Halil bey kaim oldu . Birinci Hamit zamanındayız . Padişah Halil beyin ferman dinlememesine kızdı . Tedibi için karadan ve denizden kuvvetler sevketti . Etraftaki bütün mütesellimler kuvvetlerini toplayıp karadan Halil bey üzerine hareket eyledi . Donanmadan bir kısım da Payas tarafına gelüp denizdenabloka yaptı . Halil bey sarp yerlere ric'ata başladı . Muhasırlardan „ Daltaban oğlu „ onun çekildiği yerleri istilâ ediyordu . Fakat Halil bey onunla muhabereye başladı . Zaten aralarında karabet vardı . Osman oğullarının menfaati için neye birbirleriyle uğraşup duruyorlardı ? İkisinin birleşmesi lâzımdı , Daltaban oğlu tuttu Halil beye iltihak eyledi !

O sıralarda Rus seferi de başladı . Devlet Halil beyi tenkil edemeyeceğini anlayınca , mutadı olan miskin siyasete baş vurdu , şaki Halil beye mirimiranlık tevcih ederek taltif

eyledi . Bu kadar zamandır tedibi için uğraşılan bu asi Halil paşa oldu . (6)

Birkaç sene geçti . Halil paşa yine asi , yine ferman filân dinlemiyor . Hacılar Payas yolundan geçemez oldular . Padişah artık büsbütün hiddette Mısır veziri ile Adana vezirini müştereken onun tedip ve tenkiline memur eyledi . Bu iki vezir Halil paşanın mutlaka başını getirmekle mükellef tuttular . Lâkin bu iki vezir Halil paşa üzerine giderken ecelleri gelerek vefat eylediler . Halil paşa da kurnaz . Padişaha gidüp dehalet , ve istiman eyledi . Devlet te onu affeyledi . (7)

Üçüncü Selim zamanındayız . Devlet gaileden gaileye atılmaktadır . Napolyon Mısır istilâ eyledi . Avrupaya döndü . Devle İngilizlerle birleşüp Mısırda ki Fransızları çıkarmağa uğraştırıyor . En son Yusuf Ziya paşanın serdarekremliği zamanında Fransızlar Mısırdan çıktılar . Lâkin size muazzam bir garibe : 1216 (yani 1801) tarihinde Mısırdan Fransızları ihraç eden serdarekrem Yusuf Ziya paşa avdet için haç tarikini ihtiyar ederek Antakyaya kadar gelmişti . Halbuki Devletten resmen Payas mutasarrıflığı payesini de alan Halil paşa bütün o havaliye hakim . Serdarekremle Halil paşanın arası da iyi değil . Ne yapmalı , ne yapmalı ? Halil paşa ile harbe tutuşmaktansa serdarekrem bütün ordusuyla , yolunu değiştirerek , şarktan , Anadolu ortasından , çok uzun bir kavis çevirüp İstanbula gidiyor . Garibe hem feci hem gülünç değil mi? mısırdan Fran-

sızları koğan devletin baş kumandanı devletin bir mutasarrıfından korkuyor . (8)

Halil paşaya vefatına kadar kimse bir şey yapamadı . Vefatından sonra yerine büyük oğlu „ Dede bey „ calis oldu . Buna „ calis oldu „ tabiri bihakkın kullanıla bilirdi . Çünkü „küçük Ali oğulları „ haç yolunun can damarı üüerinde , tamamen müstakil , bir hükümet kurmuşlardı . Dede bey dahi bittabi padişahı tanımadı . İkinci Mahmudun zamanındayız . 1232 tarihlerinde Adana valisi bulunan „ Bilânlı Mustafa paşa „ Dede beyin tenkiline memur edildi . Ayrıca maraş tarafından dahi kuvvet sevk edildi . Bu suretle Dede bey iki taraftan tazyike maruz kaldı . Bu vaziyet karşısında Dede bey , küçük kardeşi mustafa , diğer kardeşi Fettak , sonra onun oğlu Ağca , diğer oğlu ahmet ; hulâsa küçük ali oğlu hanedanının bütün evlâdu ayalı „ Soranlı „ kalesine tahassun eyledi . (9)

Kaleyi muhasara eden Mustafa paşa bir takriple Dede beyi ele geçirdi . Onu Adanaya getirerek idam ve alenen ihrakı binnar eyledi . (10)

muhasara neticesinde kale sukut ettiği vakit mahsurların bir kısmı kaleden kaçmıştı . Gorek kalede kalanlar , gerek kaçanlar hep derdest edildi . Hedsinin başları kesilerek İstanbulla gönderildi . Küçük ali oğulları hanedanının diğer kadın ve çocuk gibi evlâdu ayalı da Rodosa nefyedileiler . (11)

Adana beyliği, uzun seneler Payas sancağıyla böyle uğraşa

uğraşa nihayet o sancağı ele geçirmiş ve Payas adanaya ilhak edilmişti .

*
* *

Lâkin bu ilhak uzun sürmedi . Dede beyin en küçük biraderi „ musduk „ bey henüz karılar arasında yaşayan pek küçük bir çocuktü . Kadınların etekleri arasında o badiraden kurtulmağa muvaffak oldu , lâkin büyüyünce meydana çıktı . Ecdadının sancağına hakim oldu . Fakat bunun zamanında mısırlı İbrahim paşanın istilası başladı . (12)

*
* *

Adananın derdi yalnız Payas değildir . Bir de (Kozan) var . Kozan oğulları arazinin menaatından bilistifade müstakil olarak yaşıyorlar . Kozan halkı Varsak aşireti Türklerindendir . Dağlılar Kozan oğlunun piyade askerini , Ceyhan nehrinin sağındaki göçebe aşiretler de süvari kuvvetini teşkil ediyordu . Anadolu ortasında (Cebbar zade) isminde bir dere beyi türemiş , gittikçe kudreti artmış , Adana ile de alâka peyda eylemişti . Yalnız Kozan oğulları arada bir engel halinde duruyordu . Kozan oğulları aradan kalkarsa Cebbar zade Adanayı da almak suretiyle Osman oğullarına rakip olabilecek kuvvetli bir hükümet kuracaktı . Külliyyetli asker toplayarak Kozan oğulları üzerine yürüdü . Kozan belini aştı . Kozan oğlu (büyük Yusuf ağa) Kozan dağları arasında Cebbar zade ordusuna

taarruz ve düşmanını müz-
mahil eyledi . Bu galibiyet
üzerine Kozan oğullarının
sıtü şanı büsbütün arttı .

Nufuzları Adana civarına
hatta Adana şehrinin içine
bile şamildi . Kozan oğlunun
çukur ovada bir çok aşiret-
leri vardı, adanadan her han-
gi birine gücendi mi , bu
aşiretlerden birini ona taslit
ederdi . Onun için (adana
meclisi kebirinde bile kozan
oğlu aleyhine söz söylenmez
idi) (13)

Kozan oğlu büyük Yusuf
ağanın vefatında yerine va-
siyeti üzerine büyük oğlu
ali bey geçti . Bu , Kozanın
şarkında bir parçayı ikinci
oğlu Semur ağaya vermişti .
Kozan bu suretle şarkî ve
garbî diye iki kısma ayrılmış
oldu . Garbînin , yani asıl
kozanın merkezi (Sis) şar-
kînin (Haçın) idi . Garbî ko-
zan ağası ali beyin (Çadırcı
Mehmet) namında yaramaz,
afacan, gaddar bir oğlu var-
dı . Pederini idam ederek
yerine geçti . İbrahim paşa
kumandasındaki Mısır istilâ-
sı işte bunun zamanında
başladı . (14)

— Üçüncü faslın hitamı —

Sevük Tekin

Mehazlar :

- (1) Vasıf tariki C—1, S:26
- (2) " " " S:9
- (3) " " " S:27
- (4) " " " S:149
- (5) Şarl Teksiye , küçük
Asya C:3

(6) Cevdet paşa tarihi C: 3 ,
S: 325

(7) " " " " C:4, S:274

(8) "Maruzat,, Cevdet paşa ,
tarih encümeni mecmuaları
(87-91)

(9) Şani zade tarihi C: 2 ,
S: 347

(10) Maruzat , Cevdet paşa

(11) Şnai zade tarihi aynı
sahife)

(12) Maruzat , Cevdet paşa

(13) " " "

(14) " " "

Yahudi fıkraları :

Hakki var!

*Bir Yahudi bozuk şarap
sattığından dolayı mahke-
meye verilmiş , reis soru-
yor :*

— *Bozuk şarap satmak
kanunen bir cürümdür ,
neye bu harekele cür'el el-
lin ?*

— *Cevap vermeden evel
bir sūal sormaklığın mü-
sade buyurulur mu reis
bey efendi ?*

— *Sor bakayım .*

— *Siz kimya bilir misiniz?*

— *Hayır, ben kanun bi-
lirim .*

— *Ya bir kimyager sizin
gibi kanun bilir mi ?*

— *Elbette bilmez .*

— *Öyleyse insaf ediniz ,
ben ki zavallı bir Yahudi-
yim , hem kimyayı , hem
kanunu nasıl bileyim !*

Z E K Â

Enmüzeçleri

Zekâ zihnimizin terkip , ibda ve intibak kabiliyetidir. Zekâ her fertte aynı derecede değildir , Bazıları bu ' bazıları da diğer sahada daha zekidir . Teşhis -Bain'in dediği gibi- benzeyiş ve farkları anlamaktır . Muayyen bir şeyi aynı zamanda müşahede ve tetkik eden iki çocuktan birincisi on , diğeri de on beş hususiyet tefrik ediyor farz edelim Bunlardan ikincisi ötekinden şüphesiz daha zekidir , Ferdin zekâsı üç unsura istidat eder : 1) clavier sensoriel hassî halka [havas cümlesi] bilhassa keyfiyeti : anadan doğma körlerin de pek alâ zeki oldukları görülmektedir. Bu gibiler lâmise ve diğer hasselerini zarurî temrinlerle hayret edilecek derecede tekâmül ettiriler .2) Dikkat. Benzeyişe farkları anlamak için azamî dikkat kabiliyetine hayalleri orijinaliteriyle tasavvura , şiddetli ihtiyaç vardır. 3) Hafıza , Hafıza zekânın ruhudur derler . Kuvetli hafızaya malik olan tasavvurlarının yalnız hale ait olanlarını değil aynı zamanda mazisi üzerinde de keskin bir hads sahibi olacağı şüphesizdir . Hafıza halin müşahede ve tecrübelerini aydınlatır , hal ve maziye ait

binlerce meşhudatımızı ayirt etmek için sadık, kuvetli kat'i hafızaya olan şedit ihtiyacı hangimiz inkâr edebiliriz. Artistte toplu mükerrer meşhudat kazandıran , âlime binlerce dökümanlara tasarruf temin eden hep o dur. Mevcutat arasındaki benzeyiş ve farkları ayirt edebilen bizzat mevcutlar arasında tefrik ve teşhis yapıyor demektir . Teşhis edilen benzeyiş ve farkların(mevcutların) kemmiyet ve keyfiyetine göre fertleri yüksek , orta ve zayıf zekâlilar diye ayırabiliriz . Zekâyı keyfiyet itibariyle tasnif edenler de var

Esas itibariyle üç zekâ enmüzeçi vardır : (bunlar kendi aralarında da son derece denemek derecede tehalüf ederler .)

- 1) Amelî zekâlilar
- 2) Bediî zekâlilar
- 3) İlmî zekâlilar

1) Amelî zekâlilar hayatta hareketlerini halin icaplarına en amelî bir tarzda intibak ettirmek üzere hadise ve mevcutlar arasındaki benzeyiş ve farkları aydınlıkla kavrayıvermekte muvaffak olanlardır; hayatın engellerini kolaycacık aşar , hareketlerini amelî yollar üzerinde tanzim

eder , âdeta yorulmadan mesut müreffeh yaşarlar . Amelî zekâ meslek , cinsiyet , yaş ve hayat şartlarına göre keyfiyet itibariyle hususiyet arzeder . Bazıları diğergâm, cömert , bazıları sırf nefisleriyle meşguldür . Ne kadar meslek ve san'at varsa o kadar da amelî zekâ enmüzeçleri vardır . Her meslekte muvaffakiyet hususî bir amelî hads ve zekâyâ ihtiyaç gösterir. Meslekine uygun amelî zekâdan mahrum olanlar terekki edemez , meslekinin ehli ve hâkimi olamaz , orijinal bir eser yaradamaz , taklidî , mihanikî , uluorta bir hayat yaşarlar .

2) Bediî zekâlılar benzeyiş ve farkları gerek kendi ve gerek başkalarında heyecan doğuracak derecede güzellik ve tenazurdaki ânatiyle kavrarlar . Bediî zekâ san'at ve mesleklere göre hususiyet gösterir Musikişinas, san'atkâr, ressam ve şairin meslekî görüşleri yekdiğerinden ayrılır , diğeri tabirle her birerlerinin nev'i kendine mahsus bir hususiyeti , tarzı vardır . Bediî zekâ , iradî dikkat en ince noktaları kaçırmazlar , ideal bir şekil ve tarz teminine çalışır, tadil, tâshih eder , yahut bütünü orijinal hamlelerle yepyeni eserler meydana korlar .

3) İlmî zekâlılar hadise ve mevcutlar arasındaki benze-yiş ve farkları esbap ve ka-

nunlariyle kavramaya muvaffak olurlar. Diğeri tabirle meşhudatını ilmî hads haddesinden geçirerek izah edebilirler . İlmî zekâlılar her şeyi ta kökünden kavramak isterler ; anlamak , anlatmak , şekil ve mahiyeti esbabiyle izah bunlar için biricik gayedir . Bunlar filsof , riyaziyeci , lisancı, adliyeci , tabiatçı v. s. olabilir . Mezkûr üç zekâ enmüzeçi az çok her keste bulunabilir . En iptidai , cahil normal bir fert bile hayat şartlarına intibak için imkânlarla baş vurur, güzellikler karşısında heyecan duyar , düşünür , muhitini anlamak ister . Muayyen hadise ve mevzu müşadede eden bir ferette mezkûr (3) zekâ tipini aynı derecede mütekâmil ve mütevazın olması pek enderdir . İnsanların çoğunda ilmî ve bediî zekâ (rudimentaire) bir halde olsun buluna bilir. Âlim ve san'atkârlara gelince bunların ekseriytle hayata yabancı kaldıkları görülür .

Niğde : Eyup Hamdi

Memleket şüirleri :

Silifkede poyraz

Sessiz, sakin bir gece , her yer derin uykuda ,
Ansızın işitildi uğultulu bir sada
Her tarafı inletti , yine poyraz çıkmıştı .

*
* *

Şangırdatta camları , ağaçları devirdi
Dalları birer birer aldı yerlere serdi ,
Ah o neler devirip , ah o neler yıkmıştı .

*
* *

Kasabanın teklifsiz misafiriydi poyraz ,
Hatırını sorardı bahar , hazan , kış ve yaz ,
Fakat halk bu teklifsiz misafirden bıkmıştı .

*
* *

Yüzlerde elemimin derin çizgileri var ,
Yine harap edecek beldeyi deli rüzgâr ,
Çıkan bir rüzgâr değil bir kıyamet çıkmıştı .

Silifke

M. Sami

Bozlaklar

Oguzun gamlı oğlu Ayhan

— 2 —

— Sen bir Hakan arkadaşın bir Vezir olduğu halde Böyle yaya olarak Yallara nasıl düşmüşsünüz ? her halde Sizin mühim bir derdiniz var ...

Bu isabetli söz karşısında Hakan ve Han şaşarak birbirlerine bakiştılar ve cevap verdiler :

—Ey Yiğit !. Benim Han: arkadaşımın Vezir olduğunu bildikten sonra bizim derdimizi de bilir ve bulursun...Dileğime derman ...

Bozathı Yiğit : Koynundan çıkardığı iki elmayı muhataplarının önüne atar ve sür'atle atına binerek gözlerden nihan olur ...

§

Şimdi bu iki dertli arkadaş melül , melül düşünceye daldılar ve bu garip insanın kim olduğunu tahayyül ederken Vezir : birden bire sükûtu ihlâl etti :

— Müjde Hünkârım . . .

Müjde . . .

Yiğit : Bozathı (Hızır)

Oğlun geliyor Hızır

Dedi ve Hâkanı tebrik etti . Hâkan pür beşâset :

Ayağa kalktı ve dërhal vezire memlekete avdet etmek lâzım geldiğini ihtar etti .

Şimdi bu iki yaya yoldaş : olanca sür'at ile ilerliyor, kalplerinde derin bir sevinç çırpıyor, hayalleri Çocuğun, doğacak olan Bu (Hızır) Bergüzarının güzelliğini , Yiğitliğini tecessüm ettiriyor , ve yollarına devam ediyorlardı

Bir gün gece vakti Kızıl Alana, memleketlerine vasıl oldular . Vezir konağına, hünkâr Sarayına girdi . O giceyi neş'eli ruyalarla geçirdiler .

Ertesi gün Hakanın emriyle: Ulu Bacı elmayı yedi ve kaplarını Damdaki Alaca kısrağa attı , Hızırın muradına ant içti

Aylar , Günler , Saatlar geçti Dokuzay sonra Güneş yüzlü , Nur parçası gibi bir erkek evlâda malik oldu bununla beraber bir müddet sonra ahırdeki Kısırakta erkek bir tay doğurdu kızılalan Hızırın da ülkesi oldu Türk kalpleri neş'elerle doldu ...

Şen günler :

(Kızılalan) donanır , Aşiret bayram yapar , Ayhan: karaları çözer ak giyer , Alaylar , Ziyafetler , koşular yapılır , Güreş tutulur , Cirit atılır , Davullar gümler , Kalkanlar gürler ... Köleler azat olur ,

Aşıklar Bozlak okur , Davarlar Kurban gider , Kızılalan emsali görülmemiş bir gün görür Saray hediyelerle dolar ...

Gün geçer ; yıl geçer ; Yaz aşar , Bahar solar , Çocuk büyür üç yaşına ulaşır . [1]

Çocuğun İsim koyma zamanı gelir : Yine davet ve ziyaretler başlar: Vezirler, Ağalar, Beyler , Ulular , Şairler toplanır , Kıymızlar , Ayranlar içilir ...

Karnında büyük bir beni olan : Güzel Şehzadenin , ismine : (Bey Böyrek) tesmiye olunur , hâkim kutlu günü idrak eder ... Aşıklar sazlarını ellerine alır her biri bir türlü (Deyiş) okur ..

Tanrı yiğit verdi bize .
Sürme çekti ala ... Göze .
Ceyran bakıştı bir Gonca
Kutlu olsun Hünkâr kutlu

(Hızırın) ihsanı derin .
Beğ böyrek Oğuzdur yerin
Sevin(Ayhan)durma sevin
Mutlu oğlun hünkâr mutlu

Beğ böyrektir:erdir adı .
Budur dünyaların: tadı .
Benli Bozum:Tayın adı[2]
Kutlu olsun Oğuz kutlu ...

Karalar kalmasın:Başta.
Sırma benek uygun dösle[3]
Haktan hikmet var bu işte:
Kutlu olsun hünkâr kutlu

Söyle aşık Aker söyle !..

[1]_aynen istinsah edilmiştir .

Aşiretin metin eyle.

Er görecek (Ala Yayla)

Kutlu olsun öz Han kutlu.

Bundan sonra ikinci bir saz ötmeye başladı ...

Aşık Karalay :

Sazımı göğsüme çektim de
geldim .

Yüzünü güneşte gördümde
geldim .

Evvel yaşlar döken Oğuz
gözünün .

Şimdik akan Nurunu yör-
meğe geldim .

Beğböğrek dendi , ülkerin
Adına .

Aşkını yeter böyle Dilber
yadına .

Ölçü yoktur Aşiretin:Dadına
Müjde deyu Ayhan: Huzur-
ra geldim .

Kartay derki:nemutlu bizlere!
Tanrı:çıkardı oğuzu;yüzlere
Oku attım,altı çektim düzlere
Kutlamağa dağlar aştımda
geldim .

Buna benzer daha bir çok Şairler saz çaldı metiyeler okudu en sonra meclisin ulusu oğuz neslinin en büyük ihtiyarı 150 yaşlarında bir yiğit ayağa kalktı ve bu son duayı etti :

— Tanrım; bu çocuğun özünü , sözünü düzgün , Duşmanını bezgin etsin ... Beğböğregi Oğuz ülkesine bağışlasın . Herkes ihtiyarı alkışladı,

—Mabadi onaltıncı sahifede —

Türkün süngüsü

*Ne zaferler haykırır gelse eğer lisana ;
Onun parıltısında milletimin hıncı var !
Ne denizler okadar korku verir insana ,
Ne dağlar heybetlidir o çelik süngü kadar !..*

*
*
*

*Anadolu değildir düşmanın elbet yeri :
Bir avuç toprak oldu kırtlan sünhüleri !
Bir sabahtı , ey vatan , sen vermiştin son emri :
Onları bir başıma ben etmiştim tariümar !..*

*
*
*

*Anadolu yaşarken Türkün heyecanında :
Sönük kaldı güneş te çelik süngü yanında !
Bir peygamber sayılır böyle cenk meydanında
Düşmanı ölüm dolu bir uf ka fırlatanlar !!...*

Hamdi Gökalp

Yahüdi fıkraları :

iane!

Bir Yahudi mabedinde düğün oluyor , davelliler boyuna gevezelik ediyorlar, düğün bitliği halde kimse çıkmıyor , mabet muhafızı bir çok hillelere müracaat ediyor , nafile , Yahudilerin aldırıldığı yok , Hahma telefon ediyor :

— Bunları çıkarmak için ne yapayım ?

— Yangın var deyiniz .

— Yaptım faidesi olmadı.

— Hırsız var diye bağırınız .

— Onu da tecrübe ettim faide vermedi .

— Öyleyse iane var deyiniz .

Bu son telbir derhal tesirini gösterir , mabet bir anda boşalır !

Ondödbacü sahifeden mabet dağıldı

§

Beğböğrek : Tayı Benliboz ile beraber büyüdü her akşam ata bindi , cirit attı , talim yaptı , ihtiyarları , deli kanlıları hayrete düşürdü .

On yaşına geldiği zaman : bütün halk Beğböğreğin kahırmanlığına iman etti ve genç Şehzadenin istikbaline ait menkabeler icadına koyuldu ...

A. Rıza

Devamı var

Tarihî fıkralar :

Martaval!

« İstikakçılık » bizde pek eski bir hastalıktır . Meşhur Eviya çelebide gayet garip işlikaklar vardır . Meselâ « İzmit » in aslı « iznim var gib » imiş . Çünkü Orhan gazi bir sipahi askerine o yolda izin vermiş şehrin ismi de zaman geçtikçe İzmitle tahavvül etmiş !

Meşhur Vefik paşa gibi bir çok lisan üstadları da işlikakçılığa meraklı idiler . Eski maarif nazırlarından Münif paşa dahi işlikakçılığa hastalık derecesine çıkaranlardan imiş . Bir gün bir meclisle demiş ki :

— « Martaval » kelimesinin aslını buldum , bu kelimenin aslı « mari tavil » dir !

Mecliste hazır bulunanlardan şair ve nüktedan Halet efendi dayanamıyarak :

— Afedersiniz paşam demiş , bu da « martaval » oldu !

[2] Kendisiyle beraber doğan Tayın ismidir.

[3] Döş—Gögüs , Sadır demektir .

Türkiye İş Bankası

sermayesi 4 milyon

En faal ve en millî bankamız

Çocuk kumbaralarile

Bu en büyük iktisat müessesemiz her ailenin de bir babası oldu

Her türlü muamelâtımızı

Bu Millî bankamızla yapmalıyız ve her aile oradan çocuğuna
bir kumbara almalıdır

Telgraf adresi : Ankara merkezi için : " TAB ,,
Şubeler için : " İŞ ,,

Türkiye Ziraat Bankası

Adana mensucat Fabrikası

Kaput bezleriyle iplikleri

Gayet dayanıklı sağlam , ucuz ve emsaline faiktir

Adanadaki fabrikaya , diğer her yerde Ziraat Bankasına müracaatla
nünuneler görülebilir

Telgraf adresi : Adana Batik

Posta kutusu : 67